<https://doi.org/10.31470/2706-7904-2021-16-254-259>

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОСЕМАНТИЧНОГО ОБРАЗУ COVID-19

Age Features of the Psychosemantic Image of COVID-19

Nataliya Savelyuk

Dr. Sc. in Psychology, Professor

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine)

nsavelyuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-5246-9677>

Abstract

The article theoretically substantiate the significance of the semantic differential as an actual method of studying the peculiarities of the perception of various stimuli. The purpose of the study is to describe and interpret the results of psychosemantic study of the image of COVID-19 in the minds of respondents of different ages. Empirical sample – 76 persons. The first subgroup – «youth» (students 17–20 years), the second – «adults» (persons 21–30 years). An empirical study found that for the first subgroup, the most important psychosemantic factors in the structure of COVID-19 image are «Bad Hate» and «Fresh Spending», for the second – «Gloomy Anger» and «Active Gravity». It is stated that the intergroup discrepancy in the semantic content of the most significant categorical-semantic structures of this image explains different age factors: greater affectivity of youth compared to adults; specific fear of additional costs in the former, as a less economically protected category of the population, and a global sensory sense of active and strong «burden» – in the latter, who experience stronger «covid's» risks and responsibilities in various areas of adult life (work, children, etc.).

Key words: *psychosemantic image, COVID-19, psychosemantic differential, youth, adults.*

Вступ **Introduction**

Ситуація, яка склалася через стрімке поширення світом нового і дуже небезпечного штаму коронавірусу COVID-19, змусила ВООЗ у березні минулого року оголосити пандемію. У зв'язку з цим у понад ніж ста країнах були закриті заклади освіти різних рівнів, скасовані різноманітні культурні, розважальні, спортивні заходи, обмежене вільне пересування громадян та їх підприємницька діяльність, що, врешті-решт, суттєво ускладнило глобальну не тільки медичну, а і соціально-економічну та

психологічну ситуацію. І хоча на даний момент початкові обмеження дещо послаблені, а також триває масова вакцинація населення, назагал описана ситуація усе ще залишається доволі складною та малопрогнозованою.

Шукаючи й теоретично аналізуючи дотичні до сформульованої теми дослідження публікації, ми фактично не змогли віднайти описів спеціальних психосемантичних студій, присвячених сприйняттю й осмисленню власне COVID-19. Припускаємо, що в чомусь аналогічні наукові пошуки десь паралельно цілком могли бути проведені, а проте вони або ще не оприлюднені, або доступ до них у зв'язку з певними причинами обмежений.

Отже, **мета дослідження** – опис та інтерпретація результатів психосемантичного вивчення образу COVID-19 у свідомості респондентів різного віку (юнацького та дорослого).

Методи та методики дослідження *Methods and Techniques of the Research*

В емпіричному дослідженні використано стандартний семантичний диференціал (СД) із 25 шкалами, які включають у себе 50 прикметників-антонімів і належать до трьох класичних категорій «Оцінки», «Сили» та «Активності». Від періоду перших експериментальних розвідок під керівництвом Ч. Осгуда (Osgood, 1964), котрий виокремив та обґрунтував три зазначені генералізовані фактори первинної емоційної реакції особистості на будь-який стимул, метод СД пройшов помітний шлях свого розвитку й удосконалення. Зокрема, була розроблена низка спеціалізованих СД, що пов'язане з необхідністю психологічного оцінювання різних конкретних аспектів життєдіяльності особистості.

Зауважуємо, що незадовго після уведення Ч. Осгудом (Osgood, 1964) зі співробітниками методу СД в активний науковий простір його активно стали використовувати, між іншим, при дослідженні й медично орієнтованої проблематики, в міждисциплінарному ракурсі. І. Маркс (Marks, 1966) із цього приводу зазначає, що до певного періоду свого становлення психіатрія відчувала брак у точних із психологічної точки зору вимірюваннях клінічних фактів. Натомість, на думку вченого, СД прийшов у психіатрію як новий додатковий застосунок її потенційних можливостей. А саме: щоб протиставити певні психіатричні розлади, пропонується будувати різні паттерни значень для кожного окремого розладу, враховуючи поняття певних теорій, узяті дослідниками за основу.

У наш час СД розлого використовується у різних сферах гуманітарних та соціальних наук, а власне у психології – насамперед, у психології особистості,

етнічній психології, конфліктології, педагогічній психології та ін. Серед сфер активного застосування СД у сучасній психології: дослідження й моделювання значень і систем значень; опис результатів навчання і професіоналізації; опис психологічних станів людини; психодіагностика особистості; сімейне консультування і прийняття рішень; референтометрія і вивчення феноменів групової згуртованості; проєктування та іміджмейкерство; оцінка результатів діяльності; експертні процедури та ін. Конкретні теми новітніх досліджень із застосуванням зазначеного методу дуже різноманітні: сприймання реклами й телепродукції, сприймання часу, сприймання смерті, гендерні та етнічні стереотипи, образ ворога, цінності, самотність, мотивація, психосоматичні захворювання та багато іншого (Кожевникова & Вьюжанина, 2016).

Так, одне з новітніх клінічно орієнтованих досліджень, дуже дотичне до нашої проблематики, належить С. Соловійову. Вчений використав метод СД з метою оцінки корисності методів етіологічної діагностики вірусних інфекцій, оскільки вона, на думку фахівця, все ще залишається недостатньо зрозумілою для лікарів. При здійсненні відповідної оцінки було виокремлено такі критерії, як відтворюваність, доступність, витрати робочого часу, можливість автоматизації процесу тощо (Соловійов, 2018).

Натомість А. Козлов (2011) застосовує психосемантичний підхід для розв'язання системно вищого завдання – побудови «структури психологічного здоров'я населення України». Саме такий підхід, на думку автора, дає змогу виробити концептуалізацію цієї структури, «екологічну нашої культури». За результатами психосемантичного дослідження виокремлюються 11 сфер психологічного здоров'я: відсутність психічних відхилень, душевна рівновага, просоціальна орієнтація, фізичне благополуччя, гуманістична позиція, прагнення бути собою, творче самовираження, сімейне благополуччя, любов до Вищого (Бога, Природи), орієнтація на мету та інтелектуальне вдосконалення (там само).

У нашому дослідженні в якості вербального стимулу для оцінювання в рамках СД використано **поняття «Коронавірус COVID-19»**. Крім того, респондентам пропонувалися два додаткові завдання:

- (1). «Оцініть свій страх захворіти на коронавірус COVID-19 за наступною шкалою (підкресліть обраний варіант): 1 – не боюся і не думаю за це, 2 – фактично не боюся, 3 – майже не боюся, 4 – не впевнений (а), чи боюся, 5 – трохи боюся, 6 – боюся, 7 – дуже боюся».
- (2). «Оцініть міру свого впливу на ситуацію з коронавірусом COVID-19 на те, «захворію я чи ні» (підкресліть обраний варіант): 1 – абсолютно на це не впливаю, 2 – не впливаю, 3 – майже не впливаю, 4 – не знаю, чи впливаю, чи ні, 5 – трохи впливаю, 6 – впливаю, 7 – цілком впливаю».

Дослідження проводилося у вересні 2020 року, і участь у ньому була добровільною. Вибірку склали 76 респондентів віком від 17 до 30 років. Перша підгрупа – «юнацтво» (студенти віком від 17 до 20 років), друга – «дорослі» (особи від 21 до 30 років). Необхідна взаємодія з респондентами (зокрема, пересилання електронних варіантів бланків СД, зачитування інструкції та ін.) здійснювалася в онлайн режимі на базі платформи ZOOM, а також через «messenger» та «viber». Після заповнення респондентами спеціальних бланків та отримання їх електронних варіантів усі кількісні дані було занесено у відповідну матрицю і піддано факторному аналізу методом головних компонент за допомогою пакету комп'ютерних програм SPSS (версія 17.0).

Результати *Results*

У віковій групі юнацтва виокремлено 8 значущих (за критерієм Кайзера) факторів, які обумовлюють 74,99 % дисперсії. До них належать наступні:

F1 (23,63 %) – «**Погана ненависть**»: «ненависний» (0,88), «поганий» (0,86), «похмурий» (0,85), «злий» (0,80), «брудний» (0,72), «темний» (0,72), «чужий» (0,40), «огидний» (0,40).

F2 (13,59 %) – «**Свіжі витрати**»: «вартісний» (0,92), «свіжий» (0,72), «чужий» (0,58), «вологий» (0,52), «розумний» (0,49), «сумний» (0,49), «гарячий» (0,46).

F3 (8,27 %) – «**Хаотична активність**»: «активний» (0,72), «хаотичний» (0,64), «сильний» (0,60), «чужий» (0,41).

F4 (7,90 %) – «**Проста м'якість**»: «м'який» (0,76), «простий» (0,75), «слабкий» (0,63).

F5 (6,77 %) – «**Холодна нерівність**»: «нерівний» (0,87), «холодний» (0,58), «огидний» (0,43), «великий» (0,42).

F6 (5,54 %) – «**Велика напруженість**»: «напружений» (0,80), «великий» (0,61), «гострий» (0,60).

F7 (4,81%) – «**Холодна важкість**»: «важкий» (0,83), «холодний» (0,40).

F8 (4,50 %) – «**Сумна повільність**»: «повільний» (0,79), «сумний» (0,56), «тупий» (0,40).

Зазначаємо, що, згідно із критерієм «кам'янистого насипу», найвагомішими серед розглянутих є перші два фактори.

У віковій групі дорослих виокремлено теж 8 (однакових за кількістю, але не за змістом) значущих факторів, які обумовлюють 78,23 % дисперсії:

F1 (28,33 %) – «**Похмура злість**»: «злий» (0,84), «похмурий» (0,83), «чужий» (0,73), «огидний» (0,73), «темний» (0,72), «ненависний» (0,70), «хаотичний» (0,65), «поганий» (0,52), «напружений» (0,51).

F2 (11,32 %) – «**Активна важкість**»: «важкий» (0,81), «активний» (0,74), «сильний» (0,65), «сумний» (0,63).

F3 (8,60 %) – «**Свіжа швидкість**»: «швидкий» (0,88), «свіжий» (0,66), «гострий» (0,46), «хаотичний» (0,40).

F4 (8,49 %) – «**Напружені витрати**»: «вартісний» (0,85), «напружений» (0,60), «гострий» (0,58), «твердий» (0,41).

F5 (6,30 %) – «**Погана велич**»: «великий» (0,87), «поганий» (0,62).

F6 (6,03 %) – «**Розумна нерівність**»: «нерівний» (0,79), «розумний» (0,74), «м'який» (0,53), «брудний» (0,47).

F7 (4,77 %) – «**Суха складність**»: «складний» (0,85), «сухий» (0,81).

F8 (4,35 %) – «**Твердий холод**»: «холодний» (0,87), «твердий» (0,52).

Зазначаємо, що, згідно із критерієм «кам'янистого насипу», найвагомішими серед розглянутих є перші два фактори.

Додатковий математичний аналіз даних із застосуванням критерію Манна-Вітні продемонстрував, що статистично значущої розбіжності між оцінками усіх 25 шкал між віковими підгрупами не виявлено. Натомість така розбіжність зафіксована між оцінками власного страху захворіти на коронавірус COVID-19 ($U = 402,00$ при $p = 0,002$; $\bar{x}_1 = 0,05$ і $\bar{x}_2 = 1,19$). Інакше кажучи, відповідний страх є істотно більшим у віковій підгрупі дорослих.

Висновки Conclusions

Отже, для першої підгрупи найвагомішими психосемантичними факторами структури образу COVID-19 є «Погана ненависть» і «Свіжі витрати», для другої – «Похмура злість» та «Активна важкість». Така міжгрупово розбіжність у семантичному наповненні найбільш значущих категоріально-сміслових структур зазначеного образу експлікує різні вікові чинники: більшу афективність юнацтва порівняно з дорослими, конкретний острах додаткових витрат у перших, як менш економічно захищеної категорії населення, та глобальне сенсорне відчуття активної та сильної «важкості» – у других, котрі сильніше переживають «ковідні» ризики й відповідну відповідальність у різноманітніших сферах свого дорослого життя (робота, діти та ін.).

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у транскультурних і транснаціональних аспектах відповідного дослідження.

Література References

- Кожевникова, О.В., & Вьюжанина, С.А. (2016). *Психосемантика. Метод семантического дифференциала*. Ижевск: Изд. центр «Удмурдский университет».
- Козлов, А.В. (2011). Структура психологического здоровья: психосемантический подход. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія: Психологія*, 937(45), 130–133.
- Соловйов, С.О. (2018). Використання семантичного диференціалу в оцінці корисності методів етіологічної діагностики вірусних інфекцій. *Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П.Л. Шупика*, 29, 437–443.
- Marks, I.M. (1966). Semantic Differential Uses in Psychiatric Patients: A Study of Obsessive, Psychopath and Control Inpatients. *The British Journal of Psychiatry*, 112(490), 945–951. <https://doi.org/10.1192/bjp.112.490.945>
- Osgood, C.E. (1964). Psychological Approaches. Semantic Differential Technique in the Comparative Study of Cultures. URL: <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1525/aa.1964.66.3.02a0088>